

WYKORZYSTANIE WSPARCIA ZE ŚRODKÓW PROW – „RÓŻNICOWANIE W KIERUNKU DZIAŁALNOŚCI NIEROLNICZEJ” – NA PRZYKŁADZIE WYBRANEGO GOSPODARSTWA ROLNEGO

Jacek Pieczonka, Patrycja Dawid

Uniwersytet Opolski

Abstrakt. Wraz ze zmieniającą się rolą rolnictwa, jako podstawowego źródła dochodu ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich, jest konieczne tworzenie możliwości uzupełniania dochodów z produkcji rolnej dochodami z działalności pozarolniczej. Utworzenie takich możliwości jest jednak związane z ponoszeniem wielu wydatków, często przewyższających możliwości finansowe osób związanych z rolnictwem, zainteresowanych przejściem do pracy w innych sektorach gospodarki. Stąd znaczenie programów unijnych, w tym Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Celem badania była weryfikacja korzyści, jakie osiągnie gospodarstwo rolne poprzez wykorzystanie wsparcia ze środków PROW – „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – na przykładzie gospodarstwa rolnego działającego na terenie powiatu opolskiego oraz porównanie osiągniętych efektów z założeniami Osi 3 PROW. Z badań związanych z rozpoczęciem działalności pozarolniczej wynika, iż główne cele, jakie przyświecały realizacji tej działalności w gospodarstwie rolnym, wiążą się z celami zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolne, różnicowanie działalności, obszary wiejskie

WSTĘP

Polska wieś ukształtowana historycznie charakteryzuje się relatywnie dużym rozdrobnieniem sieci osadniczej, gdzie liczba mieszkańców przypadająca na jedną przeciętną miejscowość wiejską nie przekracza 300 osób. Tak niewielka liczba mieszkań-

ców przypadająca na jedną miejscowość, a także stosunkowo duże rozproszenie zabudowy nie sprzyjają ich żywotności społeczno-kulturowej. Te niekorzystne elementy ukształtowane historycznie, wpływające na rozwój społeczno-kulturowy, dodatkowo wzmacniają migracje zewnętrzne do takich krajów, jak: Wielka Brytania, Irlandia, Niemcy czy Holandia, wynikające głównie z atrakcyjności ich rynków pracy. Niekorzystny trend związany z migracją zewnętrzną łagodzą na niektórych obszarach procesy migracji wewnętrznej – napływ ludności z miast na wieś. Głównie dotyczy to obszarów wiejskich zlokalizowanych wokół wielkich aglomeracji. Osoby migrujące na wieś nie stają się jednak rolnikami, lecz bardziej rezydentami lub przedsiębiorcami wiejskimi, zmieniając strukturę społeczną wspólnot wiejskich. W konsekwencji, przemiany te powodują zmiany potrzeb mieszkańców obszarów wiejskich, których zaspokojenie wiąże się z ograniczeniem funkcji rolniczej oraz wzrostem znaczenia funkcji nierolniczych, jak np. handel i usługi. Zmiany te nie są obojętne dla poziomu i struktury zatrudnienia na obszarach wiejskich. Od wielu lat obserwuje się trend wzrostu udziału pracujących w sektorze usług, przemyśle i budownictwie, a spadek w takich sektorach, jak: rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo oraz rybołówstwo. Oznacza to, że udział zatrudnionych w rolnictwie systematycznie spada i wynika to zarówno z transformacji ustrojowej, czego skutkiem była np. likwidacja PGR, jak i przemian związanych z poprawą infrastruktury technicznej, tzw. „usprzętowieniem” procesów produkcyjnych.

Na obszarach wiejskich zwiększa się rola działalności pozarolniczej, a wytwarzanie produktów rolnych przestaje już być silnie dominującą funkcją wsi. Przejmowanie nowych pozarolniczych funkcji przez obszary wiejskie jest określane jako przejaw procesów dostosowawczych do nowych wyzwań związanych z rozwojem gospodarki rynkowej i przemian cywilizacyjnych [Zaremba 2008, s. 27-29].

Wraz ze zmniejszającą się rolą rolnictwa, jako podstawowego źródła dochodu ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich, jest konieczne tworzenie możliwości uzupełniania dochodów z produkcji rolnej dochodami z działalności pozarolniczej. Powstanie takich możliwości jest jednak związane z ponoszeniem wielu wydatków dostosowujących rynek dóbr i usług do potrzeb społeczności lokalnej, często przewyższających możliwości finansowe osób związanych z rolnictwem, zainteresowanych przejściem do pracy w innych sektorach gospodarki. Stąd znaczenie programów unijnych, w tym PROW.

PERSPEKTYWY OBSZARÓW WIEJSKICH I ICH PRZEMIAN (W TYM ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI)

Koncepcja wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest wyrazem rosnącego przekonania, iż funkcje społeczna i ekonomiczna obszarów wiejskich nie sprowadzają się już tylko do produkcji surowców rolnych (w przypadku rolnictwa) i zapewnienia miejsca dla tej produkcji (obszary wiejskie), a w coraz większym stopniu polegają na dostarczaniu innych dóbr i funkcji istotnych z punktu widzenia społeczeństwa i zapewnienia możliwości zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego, z uwzględnieniem zasobów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych oraz kapitału ludzkiego i społecznego [Kierunki... 2010, s. 62-63].

Obszary wiejskie czekają przemiany, które będą wynikały z: (I) zakończonego Przeglądu Wspólnej Polityki Rolnej (*Health-Check*), (II) kształtu tej polityki oraz polityki spójności po 2013 roku, (III) szybkich zmian zachodzącym na europejskim i globalnym rynku, (IV) możliwości, jakie stwarzają fundusze i instrumenty adresowane do obszarów wiejskich. Coraz większego znaczenia będzie nabierał wielofunkcyjny model rozwoju obszarów wiejskich. Jest on już jednym z kluczowych elementów debaty publicznej i politycznej UE dotyczącej reform wspólnotowych polityk rolnictwa i obszarów wiejskich, w szczególności w perspektywie po 2013 roku [Kierunki... 2010, s. 61].

Jednak zanim będzie możliwe przyspieszenie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, te będą wymagać dalszych znacznych nakładów. Przemiany obszarów wiejskich wymagają środków do polepszenia jakości życia, przyczyniając się do likwidacji dysproporcji infrastrukturalnych pomiędzy wsią a miastem, a także do zainicjowania transformacji w zatrudnieniu na korzyść działalności pozarolniczej. Jednym z programów dedykowanych wyłącznie obszarom wiejskim jest PROW, którego głównym założeniem jest rozwój kapitału ludzkiego, społecznego i instytucjonalnego na obszarach wiejskich. Celem tego programu jest takie ukształtowanie obszarów wiejskich, by stały się one atrakcyjnym miejscem pracy, zamieszkania, prowadzenia działalności rolniczej lub pozarolniczej z jednoczesnym zachowaniem unikalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Celem kreowanym przez ten program jest równoległe dążenie do unowocześnienia gałęzi, jakimi są rolnictwo i gospodarka żywnościowa oraz rozwój przedsiębiorczości poza rolnictwem. W konsekwencji realizacja PROW ma przyczynić się do uzyskania lepszego dostępu do edukacji, zatrudnienia, służby zdrowia, dóbr kultury i nauki [Wyszkowska 2012, s. 300].

Obszary wiejskie mają atuty predestynujące do rozwoju przedsiębiorczości. Można tu wymienić przede wszystkim duże zasoby nie zagospodarowanych i relatywnie tanich zasobów pracy, która jest słabo zorganizowana i jest znacznie rozproszona w przestrzeni gospodarczej. Do ważnych atutów sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, wpływających na niższe koszty prowadzonej działalności gospodarczej, w porównaniu z dużymi aglomeracjami, można zaliczyć także: tańsze budownictwo, niższe koszty wynajmu lokali, tańsze media i tańszą żywność, niższe ceny kupna gruntów.

Rozwój obszarów wiejskich jest ściśle związany z przedsiębiorczością ludności, zwłaszcza w pozarolniczych dziedzinach działalności. Monofunkcyjność struktury gospodarczej obszarów wiejskich opartej na rolnictwie jest zasadniczą barierą w rozwoju lokalnym i regionalnym. Aktywizacja gospodarcza ludności wiejskiej, poprzez rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej, jest ważnym elementem [Zając i Kata 2006, s. 36]:

- restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw rolnych,
- poprawy dochodowości ludności rolniczej i wiejskiej,
- ograniczenia bezrobocia rejestrowanego na obszarach wiejskich oraz bezrobocia ukrytego w rolnictwie,
- poprawy warunków życia na wsi.

Przedsiębiorczość na tych obszarach jest definiowana jako postawy i działania organizacyjno-kierownicze, oparte na motywach: zysku, innowacji, konkurencji, ryzyku, własnej odpowiedzialności przedsiębiorcy. Daje to rolnictwu szanse na modernizację i wejście w więzi integracyjne z przemysłem zaopatrzeniowym, przetwórczym, handlem oraz obsługą poprodukcyjną rolnictwa [Duczkowska-Piasecka 1998, s. 634].

Przedsiębiorczość wiejska jest traktowana przez wielu autorów jako podstawowy element procesu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, w wyniku którego następują zmiany struktury społeczno-zawodowej mieszkańców wsi i w konsekwencji ograniczenie rozmiarów i skutków bezrobocia. Rozwój przedsiębiorczości oznacza bowiem większe zróżnicowanie kierunków zatrudnienia rozpatrywanego w układach lokalnych, a więc także różnicowania źródeł dochodów ludności wiejskiej. Dywersyfikacja funkcji gospodarczych na obszarach wiejskich stwarza również możliwości łączenia pracy w gospodarstwie rolniczym i poza nim, co pozwala przezwyciężyć zjawisko „niepodzielności siły roboczej” charakterystyczne dla rolnictwa rozdrobnionego [Rak 2006, s. 8].

POBUDZANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W PROW ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM OSI 3

Dobór instrumentów, dzięki którym jest realizowana polityka rolna UE, jest uzależniony od uwarunkowań wewnętrznych dotyczących zarówno rolnictwa, jak i obszarów wiejskich w poszczególnych państwach Wspólnoty. Ważnym elementem, szczególnie dla sektora rolnego, są fundusze unijne, w ramach których jest wspierana ta gałąź gospodarki. Główne idee przyświecające koncepcji rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich znajdują odzwierciedlenie w postaci tytułów nadanych poszczególnym osiom PROW (tab. 1).

Tabela 1. Osie PROW
Table 1. Axes of the Rural Development Program

Numer osi Axle number	Tytuł – Title
Oś 1 Axle 1	Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego Improving the competitiveness of the agricultural and forestry sector
Oś 2 Axle 2	Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich Improving the environment and the rural areas
Oś 3 Axle 3	Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej Quality of life in rural areas and diversification of the rural economy
Oś 4 Axle 4	Leader Leader

Źródło: opracowanie własne.
Source: own study.

Kierunki wsparcia polskiego rolnictwa, zaprezentowane jako poszczególne osie PROW, odzwierciedlały w okresie tworzenia tego programu potrzeby Polski w zakresie rozwoju obszarów wiejskich oraz ustanawiały podstawowe sfery, wokół których zostały zaprogramowane szczegółowe instrumenty wsparcia.

Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich jest celem, który łączy się zarówno z podstawowymi kierunkami rozwoju ekonomicznego i społecznego gospodarstw rol-

nych (poprzez wzmocnienie potencjału ekonomicznego, restrukturyzację i modernizację), jak i z dobrymi warunkami do życia pod względem jakości środowiska i krajobrazu, infrastruktury społecznej i technicznej.

Pobudzanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich będzie pośrednio wpływać także na możliwość koncentracji produkcji rolniczej i przejścia ludności związanej z rolnictwem do pracy w innych sektorach gospodarki, a co się z tym wiąże – tworzyć warunki dla przekształceń wewnątrz sektora rolnego, w tym zwłaszcza redukcji bezrobocia ukrytego, powiększania arealu gospodarstw rolnych, ich modernizacji, poprawy konkurencyjności i ukierunkowania rynkowego produkcji. Część działań dotyczy różnicowania działalności gospodarczej. W Polsce działania te stanowią szansę dla mieszkańców obszarów wiejskich, przede wszystkim ze względu na duże zasoby ludzkie i wysoki poziom bezrobocia. Do ważniejszych zadań związanych z pobudzaniem działalności gospodarczej na obszarach wiejskich należy zwiększanie wartości dodanej do produktów, np. poprzez konfekcjonowanie, stymulowanie rynku produktów lokalnych i regionalnych, turystyki, handlu, doradztwa czy usług. W tym kontekście priorytet stanowi zapewnienie pracy i dochodów przez rozwój działalności pozarolniczej. Niskie na ogół dochody wynikające z niedostatecznego wykorzystania zasobów pracy rodzin wiejskich to podstawowy problem społeczno-ekonomiczny. Rolnictwo będzie absorbować coraz mniejszy zasób siły roboczej, natomiast strategiczne założenie zakłada utrzymanie żywotności obszarów wiejskich. W związku z tym ciężar zatrudnienia wiejskich zasobów pracy powinny przejmować działalności nierolnicze. Z tego punktu widzenia szczególnie istotne jest wsparcie dla procesu tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na wsi [Program... 2013, s. 168-169].

CEL I METODY BADAŃ

Celem badania była weryfikacja korzyści, jakie osiągnie gospodarstwo rolne poprzez wykorzystanie wsparcia ze środków PROW – „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – na przykładzie gospodarstwa rolnego z terenu powiatu opolskiego oraz porównanie osiągniętych rezultatów z założeniami Osi 3 PROW. Metodami zastosowanymi w badaniach były: analiza dostępnych materiałów – założeń, programów, analiz oraz materiałów źródłowych, analiza dokumentacji prowadzonej przez rolnika na potrzeby pozyskania środków z PROW oraz dokumentacji rachunkowości rolnej (FADN).

CHARAKTERYSTYKA BADANEGO GOSPODARSTWA ROLNEGO

Polscy rolnicy poprzez ograniczony na ogół potencjał, niski stopień specjalizacji produkcji i wyposażenia technicznego uzyskują mało zadowalającą wydajność. Fakt ten przekłada się na poziom dochodu uzyskiwanego zazwyczaj z gospodarstwa rolnego, który jest jednym z niższych w Europie. Dofinansowywanie rolnictwa za sprawą dopłat bezpośrednich jest jedną z ważniejszych przyczyn, dla których to część rolników nie rezygnuje z tej mało opłacalnej działalności, gdyż często jest to jedyne źródło utrzymania, a utrata go spowodowałaby konieczność przekwalifikowania się.

Gospodarstwo rolne będące przedmiotem badań jest – ze względu na produkcję – klasycznym przykładem oddającym specyfikę polskiego rolnictwa, prowadzi bowiem dwukierunkową produkcję: roślinną i zwierzęcą. Brak jednolitej specjalizacji jest podyktowany hodowlą bydła i chowem trzody chlewniej, gdyż znacząca część produkcji roślinnej (ok. 85%) jest przeznaczana na własne potrzeby gospodarstwa rolnego – na karmę dla zwierząt oraz nasiennictwo. Pozostałe 15% zbiorów podlega sprzedaży. Do swojej działalności wykorzystuje ok. 50 ha użytków rolnych łącznie z dzierżawą, a także jest relatywnie dobrze wyposażone w maszyny i urządzenia. Wśród użytkowanych budynków, oprócz przewidzianych do działalności rolniczej, znajduje się budynek restauracji, z którym to związany jest drugi profil aktywności gospodarczej badanego gospodarstwa rolnego. W budynku restauracyjnym znajdują się dwie sale konsumpcyjne: duża, o powierzchni 220,8 m², i mała, o powierzchni 58,2 m² (tab. 2).

Z danych zamieszczonych w rachunku wyników gospodarstwa rolnego wynika, iż ważniejszymi pozycjami wpływającymi na wysokość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego są: wartość produkcji ogółem, zużycie pośrednie, saldo bieżących dopłat i podatków oraz amortyzacja. Gospodarstwo w badanych latach osiąga dochód na poziomie zapewniającym rentowność wartości produkcji ogółem (odpowiadającej rentowności sprzedaży) na poziomie odpowiednio: w 2012 roku – 36,1%, w 2013 roku – 37,5%.

W bilansach badanego gospodarstwa rolnego, przedstawionych na koniec 2012 i 2013 roku, znaczącą wartość majątku, bo aż ok. 87%, stanowią aktywa trwałe (tab. 3). Sytuacja ta wynika ze specyfiki tego sektora, gdzie narzędzia pracy, czyli wyposażenie w budynki, środki transportu i ziemię tworzą bazę wykorzystywaną w produkcji rolnej. Głównym źródłem finansowania majątku jest kapitał własny z niewielkim udziałem kapitału obcego.

W związku z ograniczoną możliwością powiększania gospodarstwa i produkcji rolniczej, a także posiadanymi zasobami (budynek dwukondygnacyjny przystosowany do prowadzenia działalności gastronomicznej), właściciel gospodarstwa rolnego zdecydował się na skorzystanie ze wsparcia w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”. Małżeństwo prowadzące gospodarstwo rolne ma troje dzieci, w tym dwoje studiujących, niepodejmujących żadnego stosunku pracy poza pomocą rodzicom w gospodarstwie, w związku z czym gospodarstwo domowe nie wykorzystuje w pełni zasobów ludzkich. Dlatego też postanowiono włączyć w sferę aktywności gospodarczej drugi profil działalności – nastawiony na usługi gastronomiczne, dzięki którym zoptymalizowano wykorzystanie posiadanych zasobów rzeczowych i ludzkich. Podjęcie działalności pozarolniczej przyczyniło się do wzrostu dochodu gospodarstwa domowego.

Przed podjęciem działalności przeprowadzono remont obiektu restauracyjnego połączony z jego modernizacją. W pierwszej kolejności przystosowano do użytkowania kuchnię i pomieszczenia związane z przygotowywaniem posiłków, sanitariaty, a także małą salę konsumpcyjną. Z otrzymanego wsparcia w ramach programu „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” sfinansowano instalację wentylacji we wszystkich pomieszczeniach restauracji, w celu zapewnienia właściwego komfortu w pomieszczeniach w całym obiekcie oraz zakupiono sprzęt do kuchni i pomieszczeń do przygotowania posiłków. W tabeli 4 przedstawiono rzeczowo-finansowe zestawienie operacji objętych 50% dofinansowaniem z funduszy unijnych.

Zgodnie z prawno-finansowym aspektem III osi „PROW 2007-2013” wysokość dotacji nie może przekraczać 100 000 zł dla przedsiębiorców podejmujących we własnym

Tabela 2. Rachunek wyników gospodarstwa rolnego w systemie FADN w latach 2012-2013
 Table 2. Farm's income statement in the FADN system in 2012-2013

Lp. No.	Wyszczególnienie Specification	2012	2013
1.	Wartość produkcji ogółem The value of total production	270 567,00	283 119,00
2.	– Zużycie pośrednie – Intermediate consumption	170 086,00	175 856,00
3.	+ Saldo bieżących dopłat i podatków + Balance of current subsidies and taxes	48 653,00	52 062,00
4.	+ dopłaty do działalności operacyjnej + payments for operating activities	47 653,00	50 349,00
5.	– podatki – taxes	23,00	45,00
6.	+ saldo podatku VAT z działalności operacyjnej + the balance of VAT from operating activities	1 063,00	1 758,00
7.	= Wartość dodana brutto = Gross added value	149 134,00	159 325,00
8.	– Amortyzacja – Depreciation	49 484,00	51 495,00
9.	= Wartość dodana netto = Net added value	99 286,00	107 830,00
10.	– Koszt czynników zewnętrznych – Cost of external factors	1 586,00	1 702,00
11.	+Saldo dopłat i podatków związanych z inwestycjami + Balance of surcharges and taxes associated with investments	0,00	0,00
12.	+ dopłaty do inwestycji + investment subsidies	0,00	0,00
13.	+ saldo podatku VAT z działalności inwestycyjnej + balance of VAT from investing activities	0,00	0,00
14.	= Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego = The income from the family farm	97 700,00	106 128,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych badanego gospodarstwa.
 Source: own study based on data of examined farm.

imieniu prowadzenie działalności gospodarczej-nierolniczej jako mikroprzedsiębiorca. W związku z tym badane gospodarstwo otrzymało dofinansowanie w wysokości 99 316 zł, które zostało wypłacone w dwóch transzach: 36 000 zł oraz 63 316 zł.

Z danych zamieszczonych w tabeli 5 wynika, że w projekcji finansowej dołączonej do wniosku o wsparcie zaplanowano prowadzenie działalności gospodarczej – pozarolniczej już w 2012 roku. Z powodu problemów formalnych prowadzenie działalności rozpoczęło się w 2013 roku, a z wykorzystaniem dwóch sal konsumpcyjnych będzie prowadzone od IV kwartału 2014 roku.

Tabela 3. Bilans gospodarstwa rolnego za lata 2012-2013
 Table 3. Balance of the farm for 2012-2013

Lp. No.	Wyszczególnienie Specification	2012	2013
A.	Aktywa trwałe Assets	1 009 799,00	1 048 695,00
I.	Wartości niematerialne i prawne Intangible assets	65 612,00	65 612,00
II.	Rzeczowe aktywa trwałe Tangible fixed assets	944 187,00	983 083,00
III.	Należności długoterminowe Long-term receivables	0,00	0,00
IV.	Inwestycje długoterminowe Long-term investments	0,00	0,00
V.	Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe Long-term prepayments	0,00	0,00
B.	Aktywa obrotowe Current assets	159 884,00	146 016,00
I.	Zapasy Stocks	110 067,00	82 596,00
II.	Należności krótkoterminowe Short-term receivables	37 817,00	0,00
III.	Inwestycje krótkoterminowe Short-term investments	12 000,00	63 320,00
IV.	Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe Short-term prepayments	0,00	0,00
	Aktywa razem Total assets	1 169 683,00	1 194 711,00
A.	Kapitał własny Own capital	1 133 127,00	1 189 211,00
I.	Kapitał podstawowy Share capital	1 133 127,00	1 189 211,00
B.	Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania Liabilities and provisions for liabilities	36 556,00	5 500,00
I.	Rezerwy na zobowiązania Provisions for liabilities	0,00	0,00
II.	Zobowiązania długoterminowe Long-term liabilities	31 112,00	0,00
III.	Zobowiązania krótkoterminowe Short-term liabilities	5 444,00	5 500,00
IV.	Rozliczenia międzyokresowe Accruals	0,00	0,00
	Pasywa razem Total liabilities	1 169 683,00	1 194 711,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych badanego gospodarstwa.
 Source: own study based on data of the examined farm.

Tabela 4. Zestawienie rzeczowo-finansowe operacji
Table 4. Summary of material and financial operations

Koszty inwestycyjne nie objęte leasingiem Investment costs not covered by the lease (Ki)	Wartość PLN Value Polish currency	Planowany rok poniesienia kosztu Planned year of incurring the cost				
		2009	2010	2011	2012	2013
Układ I. cz. pomocn. kuchni + sala kame- ralna System I. Kitchen auxiliary part + chamber hall	13 027,00		13 027,00			
Układ II. nawiew i wyciąg kuchni System II. exhaust and kitchen	29 242,00		29 242,00			
Układ IV. wywiew z pomieszczeń WC System IV. exhaust air from WC rooms	14 853,00		14 853,00			
Wyposażenie do obróbki wstępnej Pretreatment equipment	9 815,00			9 815,00		
Wyposażenie do komory dostaw Equipment supply chamber	9 443,00			9 443,00		
Wyposażenie do kuchni głównej Equipment for the main kitchen	80 659,00			80 659,00		
Wyposażenie do zmywalni naczyń Dishwashing equipment	27 822,00			27 822,00		
Wyposażenie do szatni dla personelu – 2 szt. Equipment for changing rooms for Staff – 2 pieces	770,00			770,00		
Razem Total	185 631,00	0,00	57 122,00	128 509,00	0,00	0,00
Koszty ogólne (Ko) General costs (Ko)						
Projekt przebudowy i remontu budynku restauracyjno-mieszkalnego Project of reconstruction and renovation of residential building and restaurant	15 000,00		15 000,00			
Razem Total	15 000,00	0,00	15 000,00	0,00	0,00	0,00
Suma kosztów kwalifikowanych operacji Sum of the eligible costs of operations	200 631,00	0,00	72 122,00	128 509,00	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gospodarstwa i wniosku o wsparcie złożonego w ramach PROW.

Source: own study based on data from household and filed application for support under the RDP.

Tabela 5. Projekcja finansowa – zaktualizowana wartość netto (NPV)
 Table 5. Financial Projection – net present value (NPV)

Specyfikacja Specification	Lata – Years				
	2010	2011	2012	2013	2014
	N ₁	N ₂	N ₃	N ₄	N ₅
1. Inwestycje dotyczące operacji 1. Investments relating to operations	72 122,00	128 509,00	0,00	0,00	0,00
2. Przychody ze sprzedaży 2. Revenues from sales	0,00	0,00	160 000,00	160 000,00	160 000,00
3. Koszty działalności objętej operacją 3. Costs of the activities covered by the operation	0,00	0,00	117 863,10	117 863,10	117 863,10
4. Dochód brutto 4. Gross income	0,00	0,00	42 136,90	42 136,90	42 136,90
5. Podatek dochodowy według stopy: 18% 5. Income tax at the rate of 18%	0,00	0,00	7 584,64	7 584,64	7 584,64
6. Dochód netto 6. Net income	0,00	0,00	34 552,26	34 552,26	34 552,26
7. Wartość końcowa 7. The final value					125 441,70
8. Amortyzacja 8. Depreciation	0,00	0,00	20 063,10	20 063,10	20 063,10
9. Saldo bieżące 9. Current balance	-72 122,00	-128 509,00	54 615,36	54 615,36	180 057,06
10. Stopa dyskonta (7,78%) / czynnik dyskontujący 10. Discount rate (7,78%) / discount factor	0,9278	0,8608	0,7987	0,7410	0,6876
NPV	30 363,16 zł				

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gospodarstwa i wniosku o wsparcie złożonego w ramach PROW.

Source: own study based on data from household and filled application for support under the RDP.

Po zakończeniu modernizacji, działalność pozarolnicza funkcjonuje jako baza gastronomiczna mająca „służyć” ludności lokalnej świadcząc usługi obejmujące organizację przyjęć okolicznościowych w samym lokalu, a także obsługujące zlecenia cateringowe.

W tabeli 6 przedstawiono kształtowanie się przychodów osiągniętych i poniesionych kosztów w 2013 roku oraz zaplanowanych (na podstawie zgłoszonego zapotrzebowania) na 2014 rok. Z danych zamieszczonych w tabeli 6 wynika systematyczny wzrost przychodów oraz wzrost kosztów – głównie zużycia materiałów, wynagrodzeń i wartości sprzedanych towarów i materiałów. W konsekwencji rentowność sprzedaży działalności pozarolniczej w 2013 roku kształtuje się na poziomie 11,3%, a w 2014 roku osiągnie poziom 23,5%.

Tabela 6. Rachunek zysków i strat działalności pozarolniczej w latach 2013-2014
 Table 6. Profit and loss account non-agricultural activities in 2013-2014

Wyszczególnienie Specification	2013	2014
1	2	3
A. Przychody ze sprzedaży i zrównane z nimi A. Revenues from sales and equivalent	53 000,00	178 000,00
I. Przychody ze sprzedaży produktów I. Revenues from sales of products	53 000,00	163 000,00
II. Zmiana stanu produktów II. Change in product state	0,00	0,00
III. Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby III. Cost of production for own use	0,00	0,00
IV. Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów IV. Net revenues from sales of goods and materials	0,00	15 000,00
A. Koszty działalności operacyjnej A. Operating expenses	172 352,00	126 960,00
I. Amortyzacja I. Depreciation	149 952,00	23 320,00
II. Zużycie materiałów i energii II. Use of raw materials and energy	13 250,00	57 050,00
III. Usługi obce III. Foreign services	5 300,00	9 890,00
IV. Podatki i opłaty IV. Taxes and fees	3 850,00	3 850,00
V. Wynagrodzenia V. Salaries	0,00	18 850,00
VI. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia VI. Social security and other benefits	0,00	0,00
VII. Pozostałe koszty VII. Rother costs	0,00	4 000,00
VIII. Wartość sprzedanych towarów i materiałów VIII. Value of goods and materials	0,00	10 000,00
C. Zysk (dochód) ze sprzedaży (A-B) C. Net profit (income) from the sale (A-B)	-119 352,00	51 040,00
D. Pozostałe przychody operacyjne D. Other operating income	126 632,00	0,00
E. Pozostałe koszty operacyjne E. Other operating costs	0,00	0,00
F. Zysk (dochód) z działalności operacyjnej (C+D-E) F. Net profit (income) from operating activities (C+D-E)	7 280,00	51 040,00
G. Wynik na zdarzeniach nadzwyczajnych G. Result on extraordinary events	0,00	0,00
H. Zysk (dochód) brutto (F+G) H. Gross (income) profit (F+G)	7 280,00	51 040,00

Tabela 6 – cd. / Table 6 – cont.

1	2	3
I. Podatek dochodowy i inne obciążenia wyniku finansowego I. Income taxes and other charges as the financial result	1 310,40	9 187,20
J. Zysk (dochód) netto (H-I) J. Net (income) profit (H-I)	5 969,60	41 852,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gospodarstwa.
Source: own study based on data of examined farm.

W tabeli 7 przedstawiono kształtowanie się aktywów i pasywów działalności pozarolniczej. Z danych w niej zamieszczonych widać, że głównym składnikiem aktywów jest budynek, w którym będzie prowadzona działalność gospodarcza, a najważniejszym źródłem jego finansowania jest kapitał własny w niewielkim stopniu „wsparty” kredytem długoterminowym.

Tabela 7. Bilans działalności pozarolniczej na koniec 2013 i 2014 roku
Table 7. Balance of non-agricultural activities at the end of 2013, 2014

Wyszczególnienie Specification	2013	2014
1	2	3
I. Aktywa trwałe I. Fixe assets	1 034 680,00	1 161 360,00
1. Grunty własne 1. Own land	0,00	0,00
2. Budynki i budowle 2. Buildings and structures	1 025 080,00	1 154 160,00
3. Maszyny i urządzenia 3. Machinery and equipment	0,00	0,00
4. Środki transportu 4. Means of transport	9 600,00	7 200,00
5. Inne składniki 5. Other components	0,00	0,00
II. Aktywa obrotowe II. Current assets	4 500,00	20 800,00
1. Zapasy 1. Stocks	300,00	1 300,00
2. Należności 2. Receivables	0,00	0,00
3. Środki pieniężne: 3. Cash and cash equivalents:	4 200,00	19 500,00
4. Rozliczenia międzyokresowe czynne 4. Prepayments	0,00	0,00
Razem aktywa (I+II) Total assets (I+II)	1 039 180,00	1 182 160,00

Tabela 7 – cd. / Table 7 – cont.

1	2	3
I. Kapitał stały I. Fixe capital	1 038 280,00	1 178 160,00
1. Kapitał własny 1. Own capital	1 038 280,00	1 028 160,00
w tym wynik finansowy including the profit and loss	5 969,60	41 852,80
2. Rezerwy 2. Provisions	0,00	0,00
3. Kredyty i pożyczki długoterminowe 3. Long-term loans	0,00	150 000,00
II. Zobowiązania krótkoterminowe II. Short-term liabilities	900,00	4 000,00
1. Kredyty i pożyczki krótkoterminowe 1. Current loans and borrowings	0,00	0,00
2. Zobowiązania z tyt. Dostaw i usług 2. Liabilities from deliveries and services	900,00	4 000,00
3. Inne zobowiązania 3. Other liabilities	0,00	0,00
4. Rozliczenia międzyokresowe bierne 4. Accruals	0,00	0,00
Razem pasywa (I+II) Total liabilities (I+II)	1 039 180,00	1 182 160,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych gospodarstwa.
Source: own study based on data of examined farm.

WNIOSKI

1. Aby podnieść jakość życia, a także zainicjować transformację w zatrudnieniu na korzyść działalności pozarolniczej, obszary wiejskie wymagają wsparcia finansowego.

2. Jednym ze źródeł wsparcia finansowego dedykowanym wyłącznie obszarom wiejskim jest PROW, którego głównym założeniem jest rozwój kapitału ludzkiego, społecznego i instytucjonalnego na obszarach wiejskich.

3. Celem tego programu jest takie ukształtowanie obszarów wiejskich, by stały się one atrakcyjnym miejscem pracy, zamieszkania, prowadzenia działalności rolniczej lub pozarolniczej.

4. Cele tego programu zostały także zrealizowane w przedstawionym przykładzie, gdzie w skutek wsparcia finansowego w ramach PROW – Oś 3 „Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej” w gospodarstwie wiejskim:

- rozszerzono działalność gospodarstwa rolnego o działalność pozarolniczą,
- stworzono miejsca pracy dla osób rozpoczynających aktywność zawodową,
- podniesiono kwalifikacje mieszkańców wsi zatrudnionych w przedsiębiorstwie poprzez szkolenia zapewniające prawidłową realizację funkcji pozarolniczej (usługowej),

- zoptymalizowano wykorzystanie posiadanych zasobów rzeczowych i ludzkich,
- uzyskano wyższy dochód gospodarstwa domowego.

LITERATURA

- Duczowska-Piasecka M., 1998. Przedsiębiorczość na wsi. W: Encyklopedia agrobiznesu. Red. A. Woś. Fundacja Innowacja, Warszawa, 634.
- Kierunki Rozwoju Obszarów Wiejskich założenia do „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi i Rolnictwa”. 2010. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. 2013. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Rak A.M., 2006. Przedsiębiorczość w rozwoju obszarów wiejskich. Akademia Podlaska w Siedlcach, Siedlce.
- Wyszkowska Z., 2012. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. *J. Agribus. Rural Dev.* 3 (25), 299-307.
- Zajac D., Kata R., 2006. Znaczenie kapitału ludzkiego i czynników demograficznych w rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. W: Przedsiębiorczość w rozwoju obszarów wiejskich. Red. A.M. Rak. Akademia Podlaska w Siedlcach, Siedlce, 35-41.
- Zaremba W., 2008. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich zagrożonych marginalizacją. *Probl. Zarządz.* 2, 154.

UTILISATION OF SUPPORT FROM THE RDP – “DIVERSIFICATION INTO NON-AGRICULTURAL ACTIVITIES”, ON THE EXAMPLE OF A SELECTED FARM

Summary. As the role of agriculture as a primary source of income of the population residing in rural areas is decreasing, it is necessary to create the possibility of supplementing income from agricultural production by income from non-agricultural activities. The creation of such opportunities is, however, associated with incurring many costs, often exceeding the financial capabilities of people involved in agriculture interested in moving to work in other sectors of the economy. Therefore, great importance of EU programs in the Rural Development Programme (RDP). The aim of this study is to verify the benefits gained by the farm by using support from the RDP – “Diversification into non-agricultural activities”, on the example of farm operating in powiat of Opole, and comparing achieved results with the objectives included in Axis 3 of the RDP. The studies related to the commencement of non-agricultural activities shows that the main objectives that guided the implementation such activities on the farm, is connected with the objectives of sustainable socio-economic development of rural areas.

Key words: farm, diversification of farm activities, rural areas, agriculture

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 25.03.2014

*Do cytowania – For citation: Pieczonka J., Dawid P., 2014. Wykorzystanie wsparcia ze środków PROW – „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – na przykładzie wybranego gospodarstwa rolnego. *J. Agribus. Rural Dev.* 1(31), 99-112.*